כב: ר"ן ארבעה נדרים פרק שלישי נדרים רש"י

אמר ר' אמי אין נוקקין לאלהי ישראל. הייתי סבור לומר דאע"ג דאסיקנא לקמן (דף כח.) דכ"ש וכ"ה פליגי אם יש שאלה בשבועה אז לא וקיימא לן כר"ה דאמרי יש שאלה ר' אמי ה"ק אין דיש שאלה מיהו לכתחלה אין נוקקין אלא בקונס אשתי נהנית משום שלוס ניתו ואינו נותן לי דב"ש ודאי מדרבנן בעלמא קאמרי דהא לא יחל דברו[1] דמיניה דרשינן[2] אבל אחרים מוחלין לו (לאו) אהשבע שבועה שמור קאי וכ"ה אמרי דאמי' מדרבנן וא"כ קס ליה ר' אמי כבית שמאי אלא ר' אמי לית ליה ההיא אוקימתא דלקמן דכים שאלה פליגי א"כ ס"ל דלב"ש אין שאלה מדרבנן דאפילו התירוהו אינו מותר ולב"ה יש שאלה ואם התירוהו מותר מיהו לכתחלה אין נוקקין. זה נ"ל: **מון מקונס אשתי נהנים לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע שלא הכתו ונודע שלא גנבה.** כך היא הגרסא ברוב הנסחאות. ואיכא מאן דאמר דטעותא היא דאי נודע שלא הכתו ושלא גנבה הימ קאמר מון מקונס אשתי והא נדרי שגגות הוא ואסיקנא לעיל [כא:] דאינו צריך שאלה לחכם ואמרינן לקמן[3] כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות. אבל הרשב"א ז"ל כתב דאפשר דגרסי' ליה וכי תנן במתני' דכי האי גוונא אינו צריך שאלה ה"מ בתורה שאם לא מפני כן היה מדירה אבל בתעמיד דבריו ואמר אעפ"כ בדעתו היה שלא תהנה ממנו צריך שאלה והכא בתעמיד מיירי ולפי פירושו ז"ל דכי קאמר מון מקונס אשתי משום דאיכא תרתי קאמר שלוס ניתו ועוד דהוו כעין נדרי שגגות אבל הוא ז"ל אומר אפי' נמצא שגנבה נשאל ומתיריס לו משום שלוס ניתו וכי נקט נמצא שלא גנבה ליישנא דמתני' (לקמן כה:) נקט ולאו דוקא ואינו נוח לי: **אי נדרים כמוסי לא מודקינא לך.** דמוסי כעין לשבועה כדאיתא בפרקין קמא[4] וס"ל לר' אמי דלכתחלה אין מקקין לשבועה: **באלהי ישראל מודקינא לך.** בתמיה. ואיכא דגרסי אי נדרים במוסי מזדקינא לך כלומר דס"ל דלשבועה גרידא נוקקין אבל כיון שהוכיר השם תמיד טפי ואין נוקקין: **רב יוסף [אמאי] אמר מרי כולא.** דהוה ס"ד דרב יוסף אשבע עליה דרב כהנא דלא ליכול: **ס"ק [לא] מרי כולא קאמרת.** בתמיה: **לא רבא אמר רב נחמן הלכה פוסחין בחרטה ונוקקין באלהי ישראל.** פירוש פוסחין בחרטה כין בנדר כין בשבועה ונוקקין שמי לכתחלה באלהי ישראל ולא שנא נקט תפלא בידיה אי לא נקטו תפלא ואפילו כי נקטו תפלא נוקקין דלא תמיר נקט תפלא אבל לענין שבועת הדיינין לאומי עליה אבל עיקר שבועה בשם אי בכנוי הוא ואע"ג דאמר גאון מאן דאשתבע בספר תורה או בעשרת הדברות אין לו הפרה עולמית ליתא למילתא כלל הדין הוא דינא דגמרא דאפילו לשבועות נוקקים ופוסחים בחרטה ואין צריך לומר לנדרים. אבל רבינו האי גאון ז"ל התמיר בנדרים שלא לפתוח בחרטה ואמר דאמן השתא אי עבדינן קרוב לדרב אסי עבדינן דאמר [לעיל כא:] אין חכם מחיר אלא כעין ארבעה נדרים כלומר בפתח אבל בחרטה לא והתמיר עוד בשבועות ואמר דלא אלא מזדקקינן בהו כלל אלא כד מתרמיא מילתא דאית בה תקנתא או מצוה כגון עשיית שלום כין אים לאשתו וכגון שלמא לצורת דכנישתא וכדומין דאלו מזדקקינן במילי דמוסמן ובריכן קרוב לדרב אסי אבל פתח כי ההוא דאתא לקמיה ד[5]דרב[6] וכדר"ש ב"ר[7] וכר' ישמעאל בר' יוסי[8] וכדביתהו דתביי[9] וכי ההוא דאתא לקמיה דר"א[10] וכיוצא בה לא עבדינן. אבל הרב הגשיא אל ברנגוני ז"ל כתב בשם מר יהודאי גאון ז"ל שהתמיר עוד בנדרים והשוה אותן לשבועות שלא להתיר אותם אפי' בפתח אלא לדבר מצוה שמתירין אותם בפתח ולא בחרטה וכתב עוד דדוקא בהתרת חכם המתירו אבל בהפרת בעל לא המתירו דבעל מיפר ביום שמעו בין בנדר בין בשבועה עד כאן דברי הרב הגשיא ז"ל: **נדרים אדעתא דחכי.** האי דלא פתח ליה בחרטה אע"פ דרב נחמן גופיה פסיק הלכתא דפוחתים בחרטה לפי שרב נחמן היה מכיר בדרב [10]ספרא דלא אתא לקמיה אלא כדי שימצא לו פתח שהיה מתמיר על עצמו שלא להיות מיתר בחרטה. וי"מ שאותו נדר היה כעין דבר מצוה כגון שנדר להתענות זמן ידוע והתענה מקצת אותו זמן ואילו לא עברינן ירדנא. עדיין לא עברנו את הירדן כשאירע לאותו מעשה ולא הוינן בתחום ס"י: **כגוכה אפו.** שם לו חרון: **אין אלהים כל מומותיו.** במחשבותיו אין שכינה השוה כנגדו אולם. שמשמעה: **רב פפא.** שפשעו מרובים: **מפני שערכה של ארץ ישראל הוא.** שכתוב בו ערך מלך של כל שבט ושבט ולא פגיע בלאו הכי. ולפי שבעטו ומעטו נוסף להם רוב חכמה שאר הספרים להטעימן יותר: **אין נוקקין.** להתיר לו נדרו לפי שנדר ממור הוא: **מון מקונס אשתי נהנים לי.** שאפילו נדר באלהי ישראל שאין אשתי נהנית לי מקקין להתיר לו לפי שאמרה תורה שמי שנכתב בקדושה יימחה על המים בידים לעשות שלוס בין אים לאשתו[3] לא כ"ש האי (כ) נדר אי נדר באלהי ישראל שהוא לשון נדר: **לא מרי כולא.** שהוא נשבע באלון העולם לא אוכל. א"ל רב יוסף לא מרי כולא לא עטימת ליה הכי קאמר רב יוסף לא מרי כולא קאמרת בודאי לא עטימת ליה שאסור לך להתיר דהיינו כמי שנשבע באלהי ישראל.

חסר הנה והעתקתיו מפירוש רבינו גרשום

הניחא לרב כהנא. לפי שהיה מסרב בו רב יוסף נדר הכי אלא רב יוסף אמאי קאמר נמי לא מרי כולא: [ס"ק **לא מרי כולא קאמרת**]. בתמיה קא"ל רב יוסף כדאמרן: **איקפד רב נחמן.** שלא היה יכול לומר לו דבר שהוא פתח לחרטה: **אמר ליה זיל לקילעך.** לביתך הוא ואינו יודע לפתוח לך: **כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם.** שיהא דבר מקובל נמי בעיני הבריות הוי תפארת לעושיה והואיל דאיקפד רב נחמן שאינו יכול למצוא לו פתח אדעתא דהכי והכי לא נדרי: והוו

לא עברינן ירדנא אמר רבה בר רב הונא כל הכועס אפי' שכינה אינה חשובה כנגדו שנאמר [1]רשע כגובה אפו בל ידרוש אין אלהים כל מזמותיו ר' ירמיה מדיפתי אמר משכח תלמודו ומוסיף טיפשות שנאמר [2]כי בעס בחיק כסילים ינוח וכתיב [3]וכסיל יפרוש אולת [4]רב נחמן בר יצחק אמר בידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו שנאמר [5]ובעל חימה רב פשע אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא (לא)[6] חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד [6] שערכה של ארץ ישראל הוא מאי טעמא [5]כי ברוב חכמה רב כעס אמר ר' אסי אין נוקקין לאלהי ישראל חוץ [7]מקונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתו ההיא דאתאי לקמיה דרב אסי אמר לה במאי נדרת באלהי ישראל אמר לה אי נדרת במוהי שהיא כינוי בעלמא מזדקיקנא לך השתא דלא נדרת במוהי אלא באלהי ישראל לא מזדקיקנא לך רב כהנא איקלע לבי רב יוסף אמר ליה למטעום מר מידי אמר ליה לא מרי כולא לא טעימנא ליה אמר ליה לא מרי כולא לא טעימת ליה הניחא לרב כהנא דאמר לא מרי כולא אלא לרב יוסף אמאי אמר לא מרי כולא הבי הוא דקאמר ליה לא מרי כולא הוא דקאמרת הלכך לא טעימת ליה אמר רבא א"ר נחמן [8]הלכתא פותחין בחרטה ונוקקין לאלהי ישראל [9]משתבח ליה רבא לרב נחמן ברב סחורה דאדם גדול הוא אמר לו כשיבא לידך הביאהו לידי הוה ליה נדרא למישרא אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה נדרת אדעתא דהכי א"ל אין אדעתא דהכי אין כמה זימנין איקפד רב נחמן א"ל זיל לקילעך נפק רב סחורה ופתח פיתחא לנפשיה [7]רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם והשתא דאיקפד ר"נ אדעתא דהכי לא נדרי ושרא לנפשיה ר"ש ברבי הוה ליה נדרא למישרא אתא לקמייהו דרבנן אמרי ליה נדרת אדעתא דהכי אמר אין אדעתא דהכי אין כמה זימנין והוו

מסורת הש"ס

יא א מי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ה י סמג (לאוין רמח טוש"ע סימן רכח סעיף ג וסימן רל סעיף ג):

תוספות

אין נוקקין לאלהי ישראל. דכיון שנשבע כשם שמים אין מקקים לו: הוין מקונם אשתי נהנית לי שנגבה את כיסי והשכתה את בני ונודע לו שלא הכה. וריצ"ל ר"נ ונודע לו שלא הכתה אשם כן אפי' המתה נמי לא נמי דאמר כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות אלא הכי גרסינן מון מקונם אשתי נהנית לי ומו לא ומיירי שהוא אמת שנגנב כיסו ושהכתה את בני דהשתא נמי התרת חכם וקאמר דאפי' נשבע באלהי ישראל מקקין להתירו משום שלוס בית: **לעושיה.** להקב"ה ותפארת לו מן האדם שבני אדם מקלסים אותו: **והשתא דאיקפד רב** נחמן **אדעתא דהכי וכו'.** פי' משום דליכא תפארת מן האדם אבל תפארת לעושיה שמא הוה כגון שנדר לקיים דבר מצוה: **ושרא לנפשיה.** פי' שע"י פתח זה נתמרט והפר לו נדרו וא"ת אאמאי לא התיר לו רב נחמן מעיקרא ע"י חרטה דהא רב נחמן נוקיס אמר לעיל הלכה פוסחין בחרטה וי"ל דהייט דוקא כשמתחרט מן הנדר מעיקרא אבל כשאינו מתחרט אלא מכאן ולהבא לא אלבך לא ליה להתירו עד שאמר אדעתא דהכי נדרת:

פירוש הרא"ש

אין נוקקין לאלהי ישראל. כיון שהאנשים פנו להזכיר השם: הוין מקונם אשתי נהנית לי. כדי להניע שלוס בין אים לאשתו מקקין ולא גרסינן שנגנבה כיסי והכתה בני ונודע שלא נגנבה ולא הכתה דהשתא לאו נדר הוי דלא נמתני': **אי נדרים במוהי.** אלי נדרת לאי דוקא ומוהי הוא כנוי לשבועה וקרי לשבועה נדר כדתנן נמי לעיל נדר כמוהי: **אמר ליה לא מרא כולא לא מעיטנא לך [ס"א ליכ].** כלומר לא אוכל עמך וכן אני נשבע ממרי כולא דלא מעיטנא לך: **רב יוסף אמאי אמר לא מרי כולא.** אמר הוקרך לישבע שלא אכל עמו: **אמר ליה לאו מרי כולא קאמרת לא מעיטנא לי.** אפילו תלה להתיר נדרך לאין מקקין לך: **זיל לקילעך.** אל לאוהלך כמו לקילעך: הוא אתרא וכן הקיל קילעא שלים ואשתי יבנים אם כפרק הדר (עירובין נג:): **תפארת לעושיה תפארת לו מן האדם.** שהיא יפה בעיניו ובעיני אלוה שגם אחרים מפארים ומשבחים אותו אבל אם היא יפה רק בעיניו וכל רחמיו אל אדם אחר אינו מפארו אלא מגנה אותו אבל אם היא יפה גם בעיני אחר